

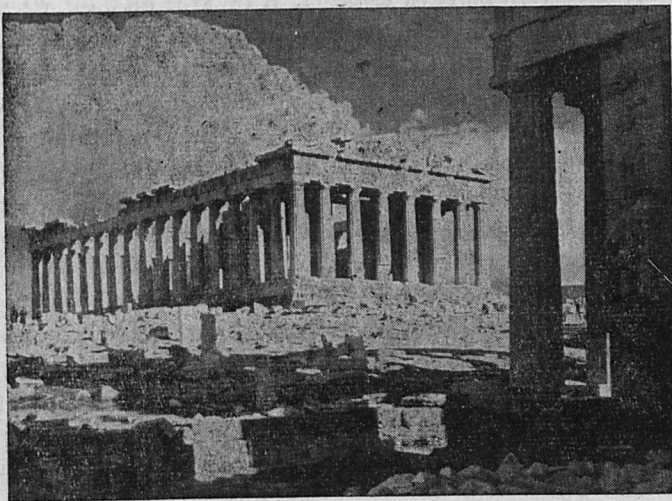
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ὑπὸ τοῦ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΦΩΚΑ

Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ε.Ο.Τ.

Μὲ ἔξαιρετικὴν εὐχαρίστησιν ἀπεδέχθην τὴν πρόσκλησιν τῆς Διοικήσεως τῆς Σχολῆς ὅπως ὁμιλήσω ἐνώπιόν σας περὶ Τουρισμοῦ. Ἡ χαρὰ μου εἶναι τοσοῦτον μεγαλυτέρα διότι ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα εἶχον καὶ τὸ προνόμιον νὰ καταλέγωμαι μεταξὺ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῆς Σχολῆς ταύτης, προνόμιον τοῦ ὁποίου ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον ἔκαμα χοῆσιν, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς Τουριστικῆς Πολιτικῆς!

Καὶ ἰδοὺ ὅτι ἡ ἐν τῇ διοικήσει ἰδιότης μου, ἥτις μοῦ ἐπέβαλε καὶ τὸ διαζύγιον ἐκ τῆς ἔδρας, καθορίζει καὶ τὰ πλαίσια τῆς σημερινῆς ὁμιλίας.



Μία ὥρατα ἀποψις τοῦ Παρθενῶνος

Ἐν πρώτοις, μὲ τὴν ἄδειαν τῆς Διοικήσεως τῆς Σχολῆς, θὰ ἐπιχειρήσω μίαν μικρὰν φραστικὴν διόρθωσιν τοῦ τίτλου τῆς διαλέξεως. Εἰς τὸ δημοσιευθὲν πρόγραμμα γίνεται λόγος περὶ «τοῦ Κράτους καὶ τῆς ἔφαρμογῆς τῆς Τουριστικῆς Πολιτικῆς». Διέλαθε τῆς προσοχῆς ὅλων μας κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν ὁ τίτλος οὗτος, ὅστις καὶ ἐπιστημονικῶς εἶναι πεπλανημένος, διὰ τὸν ἀπλουστάτον λόγον ὅτι ὁ ὅρος τουριστικὴ πολιτικὴ σημαίνει καθ' ἑαυτὸν πρᾶξιν καὶ ἐφαρμογὴν, ὥστε νὰ ἀποτελῇ πλεονασμὸν ἢ φράσις «ἐφαρμογὴ τουριστικῆς πολιτικῆς».

Θὰ ἐπιχειρήσω λοιπὸν σήμερον νὰ σᾶς ὁμιλήσω εἰς γενικὰς γραμμὰς περὶ «τουριστικῆς οἰκονομίας καὶ τουριστικῆς πολιτικῆς».

Κατ' ἀρχὴν ἐπιβάλλεται ἐννοιολογικὸς τις προσδιορισμὸς τοῦ ὅρου τουρισμός. Ἐν τῇ γενικῇ του, εὐρεῖα ἐννοία, διὰ τοῦ ὅρου τούτου δηλοῦται πᾶσα μετακίνησις προσώπων ἐντὸς τῆς αὐτῆς χώρας ἢ ἀπὸ χώρας

εις χώραν, αἴτιον ἔχουσα τὴν ἀναψυχὴν. Ἐν τῇ στενῇ ὁμως καὶ εἰδικῇ ἐννοίᾳ, περὶ τῆς ὁποίας ἄλλως τε θὰ ὁμιλήσωμεν καὶ εἰς τὴν σημερινὴν μας ὁμιλίαν, ἐννοοῦμεν πᾶσαν μετακίνησιν προσώπων ἀπὸ χώρας εἰς χώραν ἣτις δὲν ὀφείλεται εἰς λόγους ἀπασχολήσεως καὶ ἐργασίας. Ἐννοοῦμεν, ἐπομένως, τὸν ἀλλοδαπὸν ἢ ἐξωτερικὸν τουρισμόν.

Ἀπὸ μιᾶς ἄλλης πλευρᾶς αἱ μετακινήσεις προσώπων ἢ ομάδων ἀπὸ χώρας εἰς χώραν διὰ λόγους ἀναψυχῆς, γνωστὰι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, δύνανται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἐρεῦνης ἀπὸ διαφόρου σκοπιᾶς. Ἀσκοῦν αὐταὶ ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου ἐκπολιτισμοῦ τῶν διαφόρων περιοχῶν, ὡς ἐπίσης ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ρευμάτων. Πρωτίστως ὁμως αἱ μετακινήσεις αὐταὶ ἀποτελοῦν οἰκονομικὸν φαινόμενον συνεπαγόμενον σοβαρωτάτας οἰκονομικᾶς συνεπειᾶς. Καὶ ἀπὸ αὐτῆς καὶ μόνον τῆς σκοπιᾶς ἐξετάζεται ἐνταῦθα.

Κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον ὁ τουρισμὸς εἰς τὴν χώραν μας ἐκινεῖτο εἰς λίαν περιορισμένα ἐπίπεδα. Κατ' ἔτος ἀριθμὸς τις περιηγητῶν ἐπισκέπτετο τὴν Ἑλλάδα ταξιδεύων ἢ ἀτομικῶς ἢ ὁμαδικῶς. Ὁ ἀριθμὸς ὁμως τῶν περιηγητῶν ἦτο μᾶλλον μικρὸς, περιορισμένον ἐπίσης ἦτο τὸ ἐκ τοῦ τουρισμοῦ εἰσπραττόμενον συνάλλαγμα. Τὸ χεῖρον δὲ ὅτι ἐπὶ μίαν σχετικῶς μακρὰν περίοδον ἐτῶν, ἦτοι κατὰ τὴν δεκαετίαν 1930—1940, ἐκυμαίνετο εἰς τὰ αὐτὰ περίπου ἐπίπεδα χωρὶς νὰ διαπιστοῦται σοβαρὰ τις ἀνιούσα ἐξέλιξις. Οὗτο κατὰ τὴν δεκαετίαν ταύτην ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀφίξεων περιηγητῶν ἐκυμαίνετο περίξ τῶν 100 χιλιάδων ἐτησίως.

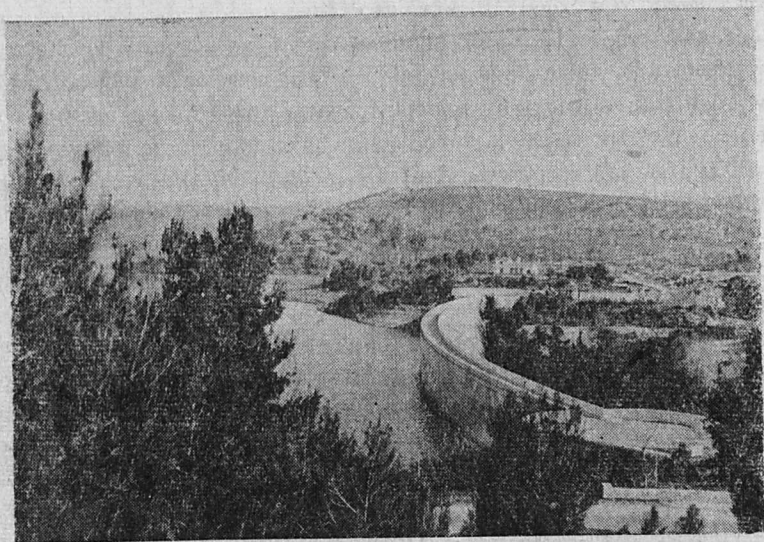
Ἐνα σοβαρὸν ποσοστὸν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου, ἦτοι περίπου 30.000 ἐτησίως, ἀπετέλουν οἱ διὰ ὁμαδικῶν ταξιδίων (croisières) ἐπισκεπτόμενοι τὴν χώραν καὶ διαμένοντες τὸ πολὺ μίαν ἡμέραν ἐπὶ τόπου ἢ συνηθέστερον ὀλίγας μόνον ὥρας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων τῆς πρωτευούσης. Ἐκ τῶν κυρίως ἀλλοδαπῶν περιηγητῶν εἰς πρώτην γραμμὴν ἀριθμητικῶς ἤρχοντο οἱ Ἄγγλοι καὶ εἶποντο οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Βοραιοαμερικανοί.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἰσπραττόμενον τουριστικὸν συνάλλαγμα, τοῦτο ἀνῆρχετο περίπου εἰς 4.500.000 δολλάρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἔκτοτε ἐπελθούσης μεταβολῆς τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας, ἦτοι τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ δολλαρίου, δύναται νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 7 ἕως 8 ἑκατομμύρια σημερινῶν δολλαρίων τὸ συναλλαγματικὸν ἔσθδον τῆς χώρας. Τὸ ποσὸν τοῦτο, συγκρινόμενον πρὸς τὸ συνολικὸν ἐνεργητικὸν τῶν ἀδήλων πόρων τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν καὶ κατὰ μείζονα λόγον πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν ἐξαγωγῶν εἰσπραττόμενον, ἀπετέλει λίαν περιορισμένον καὶ σχεδὸν ἀσήμαντον ποσοστὸν.

Πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἢ περιορισμένη προπολεμικῶς κίνησις τῶν περιηγητῶν.

Κατ' ἀρχὴν εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὁ τουρισμὸς ὡς φαινόμενον μετακινήσεως ἀπὸ χώρας εἰς χώραν προσέλαβε μετὰ τὸ τέλος τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου ἕκτασιν ἄγνωστον κατὰ τὴν προ-

διαδραμοῦσαν τὸν πόλεμον περίοδον. Ἡ ἀλματώδης ἐξέλιξις, ἣτις παρετηρήθη κατὰ τὴν τελευταίαν 15ετίαν εἰς τὰ πάσης φύσεως μεταφορικὰ μέσα καὶ ἡ κατὰ συνέπειαν τούτου ἀπορρέουσα σοβαρὰ ὑποτίμησις τῶν ναύλων καὶ κομιστρῶν, ἡ γενικωτέρα ἀνύψωσις κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν διαφόρων λαῶν καὶ αἱ μεταβολαὶ αἰτινές ἐπῆλθον εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν πολιτικὴν τῶν διαφόρων κρατῶν, καὶ τέλος ἡ ἐκ τῶν πολεμικῶν καὶ κατοχικῶν κακουχιῶν ἀπορρέουσα ψυχολογία καὶ ὁ τρόπος ἀντιμετωπίσεως τοῦ βίου εἰς τοὺς διαφόρους λαούς, συνετέλεσαν ὥστε ἡ μετακίνησις ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἣτις προπολεμικῶς ἀπετέλει προνόμιον περιορισμένων μόνον ἀριθμητικῶς εὐπόρων τάξεων τῶν διαφόρων λαῶν, νὰ ἐνταχθῇ εἰς τὰς δυνατότητας ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος εὐρύτερων λαϊκῶν στρωμάτων οἰκονομικῶς ἀσθενεστέ-



Τὸ φράγμα τῆς λίμνης τοῦ Μαραθῶνος

ρων καὶ ἐπομένως πολυπληθεστέρων. Προπολεμικῶς οἱ περιηγηταὶ αὐτῆς τῆς μορφῆς ἀνήκουν κατὰ τὸ μέγιστον ποσοστὸν εἰς τὴν τάξιν τῆς οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας. Τουναντίον σήμερον μεταξὺ τῶν περιηγητῶν αὐτῶν οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς μέσας τάξεις, ἀκόμη δὲ περισσότερον καὶ εἰς τὰς τάξεις τῶν μισθοβιῶτων, ἀποτελοῦν τὸ σοβαρώτερον ποσοστὸν.

Ἐξ ἄλλου καὶ εἰδικοὶ λόγοι ἀφορῶντες τὴν Ἑλλάδα συνέτεινον ὥστε τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ νὰ παραμένῃ πολὺ χαμηλόν. Συγκεκριμένως ἡ χώρα μας, τοποθετημένη γεωγραφικῶς εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν ἔσχατιὰν τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπομακρυσμένη ὅσον οὐδεμία ἄλλη χώρα ἀπὸ τὰ κύρια κέντρα ἐπισκέψεως καὶ διελεύσεως τῶν μεγάλων τουριστικῶν ρευμάτων, εὕρισκετο εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἔναντι ὄλων τῶν ἄλλων χωρῶν. Συγκεκριμένως ἡ ἀπόστασις αὕτη ἐδυσχέρανε τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα μετακινήσεις λόγῳ τῶν σοβαρῶν ταξιδιωτικῶν δα-

πανῶν, αἵτινες δὲν ἀντεσταθμίζοντο ἀπὸ τὸ ἀναμφισβητήτως χαμηλὸν ὕψος τοῦ κόστους τοῦ βίου ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην.

Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων, δημιουργοῦσα ἐν πολλοῖς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ τουρισμὸς δὲν θὰ ἠδύνατο ὑπὸ οἰασδήποτε συνθήκας νὰ ἀποτελέσῃ σοβαρὸν οἰκονομικὸν παράγοντα διὰ τὴν Ἑλλάδα, συνέτεινεν εἰς τὴν τρόπον τινὰ χλιαράν, ἂν μὴ μοιρολατρικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ θέματος ἐκ μέρους τοῦ Κράτους. Ὑπῆρχον βεβαίως καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ προφήται καὶ οἱ πρόδρομοι, οἵτινες ὑπεστήριζον ὅτι διὰ καταλλήλου τουριστικῆς πολιτικῆς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ σοβαρὰ ἐξέλιξις εἰς τὸν οἰκονομικὸν τοῦτον τομέα, ἐν τούτοις οὗτοι ἀπετέλουν μεμωμένους ἐκδηλώσεις ἀποστολικῆς μᾶλλον μορφῆς.

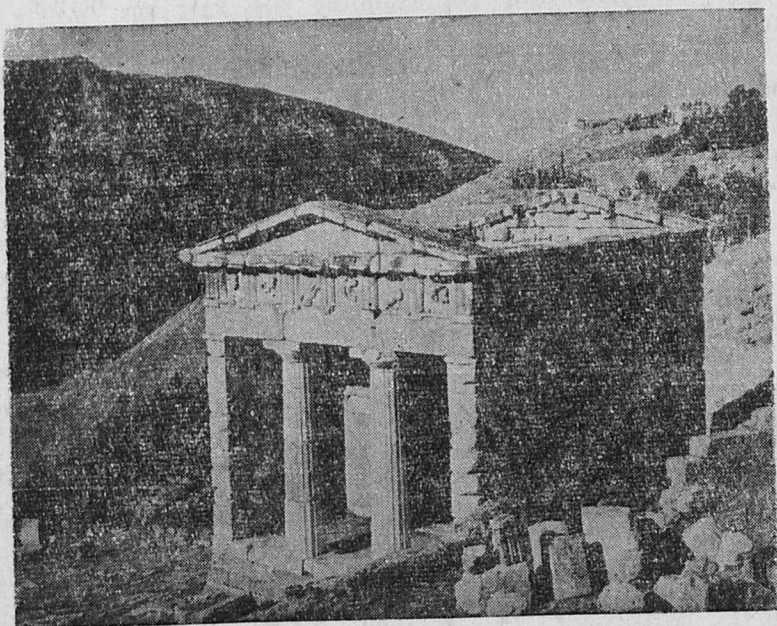
Ἐξ ὅλων τῶν λόγων τούτων δικαιολογεῖται ἡ σχεδὸν παντελὴς ἔλλειψις κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον τουριστικῆς ἐκ μέρους τοῦ κράτους πολιτικῆς. Ἡ Ἑλλὰς προπολεμικῶς ἤσκει ἀγροτικὴν, βιομηχανικὴν, γεωργικὴν, κοινωνικὴν καὶ πάσης ἄλλης φύσεως οἰκονομικὴν πολιτικὴν, οὐχὶ ὅμως τουριστικὴν πολιτικὴν, ἥτοι σύνολον προγραμματισμένων μέτρων καὶ ἐνεργειῶν ἀποσκοποῦσάν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πλουτοπαγωγικοῦ τομέως τοῦ τουρισμοῦ. Διότι δὲν εἶναι βεβαίως δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τουριστικὴ πολιτικὴ ἡ κατὰ δύο σχετικῶς συντόμους περιόδους ἀναπτυχθεῖσα συμπτωματικὴ προσπάθεια εἰς τὸν τομέα τοῦτον. Ἐννοοῦμεν τὰς περιόδους 1929—1932 καὶ 1936—1939. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ ἀνδρός, τοῦ ἀειμνήστου Ἐλευθερίου Βενιζέλου, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν δραστηριοποιήσεως τῆς τουριστικῆς προσπάθειας, ἰδρῦθη ὁ πρῶτος Ἑλληνικὸς Ὄργανισμὸς Τουρισμοῦ, ὁ ὅποιος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς λειτουργίας του ἀνέπτυξε ποιάν τινα δραστηριότητα. Ὁμοίως κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, ἐπὶ κυβερνήσεως τοῦ ἀειμνήστου Μεταξά, ἰδρῦθη τὸ Ὑπουργεῖον Τύπου καὶ Τουρισμοῦ μὲ κύριον προορισμὸν τὴν δι' ὑπουργικῆς πρωτοβουλίας ἐφαρμογὴν μιᾶς συνεποῦς τουριστικῆς πολιτικῆς. Ἀτυχῶς ἡ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1937 διαφαινομένη πολεμικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα κατὰ τὸ 1939 ἔκρηξις τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου ἀνέκοψε σχεδὸν ἐν τῇ γενέσει της καὶ τὴν προσπάθειαν ταύτην.

Μεταπολεμικῶς, ἡ κατάστασις εἰς τὸν τουριστικὸν τομέα ἐμφανίζεται ὑπὸ ἐντελῶς διάφορον μορφήν. Τοῦτο ἄλλως τε δικαιολογεῖ καὶ τὴν σημερινὴν μας ὀμίλιαν καὶ ὀλόκληρον τὸν κύκλον τῶν διαλέξεων, τὰς ὁποίας εὐστόχως προέβλεψε διὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Διοίκησις τῆς Σχολῆς.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ πόλεμος καὶ ἡ κατοχὴ ὄχι μόνον ἀνέκοψαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως εἰς ὅλας τὰς ἄλλας χώρας, πᾶσαν τουριστικὴν κίνησιν, ἀλλὰ προεκάλεσαν καὶ σοβαρωτάτας καταστροφάς, αἵτινες ἰδιαίτατα ἔπληξαν τὰς τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ τὸν τουριστικὸν ἐξοπλισμὸν τῆς χώρας. Τὰ ξενοδοχειακὰ κτίρια καὶ ὁ ὄπλις μὸς των ὑπέστησαν σοβαρωτάτας ζημίας. Τὸ ὀδικὸν δίκτυον κατέστη σχεδὸν ἀχρησιμοποίητον. Τὰ μεταφορικὰ μέσα σχεδὸν ἀνύπαρκτα. Λιμένες, γέφυραι

ἀνεπινάχθησαν. Καὶ δυστυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας, χώρας τὴν ἐπομένην τοῦ τετρατισμοῦ τῶν ἐχθροπραξιῶν, κατὰ τὸ 1945, ἤρχισε σύντονος ἡ ἐργασία ἀνοικοδομήσεως τῶν ἐρειπίων καὶ ἀνασυγκροτήσεως, παρ' ἡμῖν αἱ πολεμικαὶ συνθήκαι, διὰ τοῦ ὀλεθρίου συμμοριτοπολέμου, ἐσυνεχίσθησαν μέχρι τοῦ ἔτους 1949.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὄχι μόνον καθυστέρησεν κατὰ 4 ἔτη ἔναντι τῶν ἄλλων χωρῶν ἡ γενικὴ προσπάθεια ἀνασυγκροτήσεως, καὶ ἐπομένως καὶ τῆς τουριστικῆς ἀνασυγκροτήσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νέαι σημαντικαὶ καταστροφαὶ καὶ ζημίαι προσετέθησαν εἰς τὰ ἀπομείναντα ἐκ τοῦ πολέμου τουριστικὰ ἐρεῖπια, εἰς τρόπον ὥστε οἱ προκατόχοι ἡμῶν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ὅτε ἀνελάβομεν τὴν ἄσκησιν τῆς τουριστικῆς πολιτι-



Δελφοί : Ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων

κῆς, μετὰ δέους ἀντεμετωπίσαμεν τὸ ἔργον ὅπερ ἔδει νὰ ἐπιτελεσθῆ, ὥστε ἡ χώρα μας νὰ δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῇ εἰς τὴν διεθνῆ τουριστικὴν ἀγορὰν θέσιν.

Ἐν τούτοις οὐδέποτε ἀπέλιπε τοὺς συνεργάτας μας καὶ ἡμᾶς ἡ πίστις ἐπὶ τὸ τουριστικὸν μέλλον τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ πίστις αὕτη, δικαιολογηθεῖσα πλήρως ἐκ τῆς ἐπακολουθησάσης ἐξελίξεως, ἠδραῖετο ἐπὶ τῶν ἐξῆς ἀδιαμφισβητήτων διαπιστώσεων καὶ προβλέψεων.

1ον) Διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, ὁ ὄγκος τῶν διεθνῶν τουριστικῶν ἀνταλλαγῶν εἶναι μεταπολεμικῶς πολλαπλασίως μεγαλύτερος τοῦ προπολεμικοῦ. Φυσικὸν λοιπὸν καὶ λογικὸν θὰ ἦτο νὰ ἐλπίσῃ καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ ἡ Ἑλλὰς νὰ καρπωθῆ τοῦ ἀντιστοίχως ἀναλογούντως αὐτῇ ποσοστοῦ ἐκ τῆς κινήσεως ταύτης.

2ον) Ἡ Ἑλλάς διέθετε καὶ διαθέτει ὅλας τὰς προϋποθέσεις προσελκύσεως ἀλλοδαπῶν πρὸς ἐπίσκεψιν: ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα, κλίμα, φύσιν καὶ φιλόξενον ἀτμόσφαιραν, προϋποθέσεις αἵτινες εἶναι εἰς ὅλους ὑμᾶς γνωσταί, ὥστε νὰ περιττεύη νὰ τὰς περιγράψωμεν.

3ον) Ἡ μεταπολεμικῶς παρατηρηθεῖσα ἐπαναστατικὴ σχεδὸν ἐξέλιξις εἰς τὰ μεταφορικὰ μέσα ἐξουδετέρωσε τὴν ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως γεωγραφικὴν μειονεκτικότητα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ταχύτης τῶν μεταφορικῶν μέσων, ἰδίως τῶν ἀεροπλοίων καὶ ἰδιαίτατα τῶν ἀεροπλάνων, ἐμείωσε καταπληκτικὰ τὰς ἀποστάσεις καὶ προσήγγισε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ κέντρα τοῦ τουρισμοῦ. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀριθμητικὴ αὔξησις τῶν μεταφορικῶν τούτων μέσων μὲ τὸν συνεπακόλουθον συναγωνισμὸν ἐμετρίασε τὸ μειονέκτημα τῆς ἀκριβείας τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ταξιδίων.

4ον) Εἰς τὴν ἔκπαλαι δεδομένην ἀνὰ τὴν ὑφήλιον φήμην τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐδραιουμένην εἰς τοὺς ἱστορικοὺς μῆσαυρούς, τῶν ὁποίων εἶναι θεματοφύλαξ, ἦλθε νὰ προστεθῆ κατὰ τὸν πόλεμον καὶ ἡ φήμη τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ πολεμικὴ ἐποποιία τῆς μικρᾶς ταύτης χώρας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας διεθνοῦς συρράξεως ὑπενθύμισε εἰς τοὺς κατοίκους τῆς γῆς ὅτι εἰς τὴν χώραν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεπήδησεν ὁ κλασσικὸς ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, κατοικεῖ σήμερον λαὸς ἱκανὸς διὰ νέα μεγάλα ἐπιτεύγματα, καὶ ἀνεζωπύρωσε τοιοῦτοτρόπως τὴν ἐπιθυμίαν πολλῶν ἀνθρώπων ὅπως ἐπισκεφθοῦν τὴν χώραν ταύτην.

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ τουρισμοῦ κατὰ τὴν πενταετίαν 1950—1954 ἀποτελεῖ φαινόμενον ἄξιον ἰδιαίτερας σημασίας καὶ προσοχῆς καὶ ἐπομένως περαιτέρω ἐρεῦνης.

Ἀναφερόμενον ὠρισμένους χαρακτηριστικοὺς ἀριθμούς. Αἱ ἀφίξεις ἀτομικῶς ταξιδευόντων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς περιηγητῶν ἀνῆλθον:

Κατὰ τὸ ἔτος	1950	εἰς	33.333		
»	»	»	1951	»	40.118
»	»	»	1952	»	68.109
»	»	»	1953	»	94.408
»	»	»	1954	»	157.618

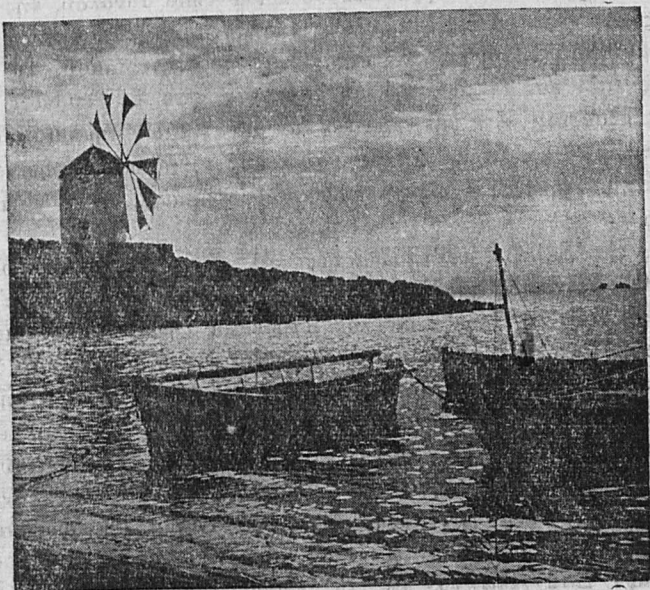
Εἰς τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς θὰ πρέπη νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν χώραν, ὡς καὶ προπολεμικῶς, καθ' ὁμάδας, μὲ τὴν διαφοράν ὅτι, ἐνῶ προπολεμικῶς διέμενον συνήθως μίαν καὶ μόνον ἡμέραν εἰς τὴν χώραν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ περιηγήσεις αὐταὶ εἶναι κατὰ κανόνα πολυήμεροι. (Ἀριθμοί).

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς χώρας προελεύσεως τῶν περιηγητῶν, εἰς πρώτην γραμμὴν ἔρχονται οἱ βορειοαμερικανοὶ ὑπήκοοι, εἰς τοὺς ὁποίους περιλαμβάνονται καὶ οἱ Ἕλληνες τὸ γένος ὑπήκοοι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀνελθόντες εἰς 25.000 περίπου κατὰ τὸ ἔτος 1954. Ἔπονται οἱ Ἕλληνες μόνιμοι κάτοικοι τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀνελθόντες εἰς 24.000 περίπου, οἱ Γάλλοι 15.500, οἱ Βρεταννοὶ 14.500 καὶ οἱ Γερμανοὶ 11.000 περίπου.

Τὰ ἐκ τουριστικοῦ συναλλάγματος ἔσοδα τῆς Ἑλλάδος παρουσία-
σαν κατὰ τὴν ἀντίστοιχον πενταετίαν τὴν ἐξῆς ἐξέλιξιν:

Κατὰ τὸ ἔτος 1950	4.734.311	δολλάρια
» » » 1951	5.933.311	»
» » » 1952	9.585.244	»
» » » 1953	22.725.169	»
» » » 1954	25.324.338	»

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων συνάγεται αὐτομάτως ἡ ἰδιαίτουσα διὰ τὴν Ἑλλάδα οἰκονομικὴ σημασία τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ. Ἀσχέτως τῶν ἄλλων εὐεργετικῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας παρουσιάζει διὰ τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς χώρας ἡ ἀναπτυσσομένη τουριστικὴ κίνησις, ὁ ἐξω-



Μιά γραφικὴ γωνιά τῆς Πάρου

τερικὸς τουρισμὸς διὰ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἐνεργητικοῦ τοῦ ἰσοζυγίου τῶν πληρωμῶν τῆς χώρας συμβάλλει εἰς τὴν ἰσοσκέλιν τούτου καὶ ἐπομένως εἰς τὴν γενικωτέραν ἐξισορρόπησιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως.

Ἡ σημασία τῆς ἐξελίξεως ταύτης κατανοεῖται καὶ ἐὰν ἐξετασθῇ ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὰ συναλλαγματικὰ ἔσοδα, τὰ ἐξ ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων προερχόμενα, διὰ τὴν αὔξησιν τῶν ὁποίων τοσαύτη ἐκάστοτε καταβάλλεται παρὰ τοῦ κράτους προσπάθεια. Ἐνῶ προπολεμικῶς τὸ τουριστικὸν συνάλλαγμα ἀπέτελε μικρὸν ποσοστὸν, περίπου 5% τοῦ ἐκ τῶν ἐξαγωγῶν εἰσπραττομένου τοιούτου, κατὰ τὸ ἔτος 1952 ἀνῆλθεν εἰς 9% καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1953 καὶ 1954 ἀνῆλθεν εἰς τὸ 15 μέχρι 16%.

Ἡ μελλοντικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ διαγράφεται ὑπὸ τοὺς αἰσιωτέρους οἰωνούς. Ὅλαι αἱ ἐνδείξεις πείθουν ὅτι οἱ κατὰ τὸ

ἔτος 1954 πραγματοποιηθέντες ἀριθμοὶ θὰ εἶναι εὐχερές, ἀπὸ ἀπόψεως διαθέσεως τῶν ξένων, νὰ πολλαπλασιασθοῦν κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη. Ἡδη, κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος, καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι αἱ προσφερόμεναι ξενοδοχειακαὶ κλῖναι οὐδὲ πόρρωθεν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ παρουσιαζομένην ζήτησιν, ἀναμένομεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τοῦ ἔτους 1954 θὰ παρουσιάσουν μίαν αὐξησιν ὑπερβαίνουσαν τὸ 20%, ὅτι δηλ. συγκεκριμένως τὸ ἐκ τοῦ τουρισμοῦ εἰσπραχθησόμενον συνάλλαγμα θὰ ὑπερβῇ τὰ 30 ἐκ. δολλάρια. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν κρατικὴν τουριστικὴν πολιτικὴν, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν τώρα.

Λέγοντες τουριστικὴν πολιτικὴν ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν μέτρων καὶ ἐνεργειῶν τοῦ ὀργανωμένου κοινωνικοῦ συνόλου, τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, αἵτινες, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκδηλοῦμεναι, ἀποσκοποῦν εἰς τὸν ἐπηρεασμὸν τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου τοῦ τουρισμοῦ. Τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν καὶ μέτρων τούτων ἀσκειται εἴτε ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, εἴτε καὶ ἐμμέσως δι' ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἢ καὶ ὀργανισμῶν ἰδιωτικοῦ δικαίου, πρὸς οὓς συνήθως ἐκχωρεῖται τμήμα τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἢ, ὡς συνηθέστερον συμβαίνει, ἐν συνδυασμῷ τῶν ἀνωτέρω.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, μεταπολεμικῶς καὶ μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ ἔτους 1951, κεντρικὸς φορεὺς τῆς τουριστικῆς πολιτικῆς ἦτο ἀπ' εὐθείας ἡ κεντρικὴ κρατικὴ ἐξουσία διὰ τῆς ὑπηρεσίας τῆς Γενικῆς Γραμματείας Τουρισμοῦ. Ἐκτοτε, διὰ τῆς συστάσεως αὐτονόμου ὀργανισμοῦ δημοσίου δικαίου, κατέστη οὗτος ὁ κύριος φορεὺς τῆς τουριστικῆς πολιτικῆς, τελῶν βεβαίως πάντοτε ὑπὸ τὴν γενικὴν κατεῦθυνσιν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄργανισμοῦ Τουρισμοῦ, φορεῖς τῆς τουριστικῆς πολιτικῆς εἶναι καὶ ἄλλοι ὀργανισμοὶ δημοσίου δικαίου καλύπτοντες εἰδικοὺς τομεῖς τῆς πολιτικῆς ταύτης, ὡς ὁ Ὄργανισμὸς Ξενοδοχειακῆς Πίστωσης, ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Δανείων καὶ νῦν ὁ Ο.Χ.Ο.Α., ἡ Σχολὴ Τουριστικῶν Ἐπαγγελμάτων καὶ τὸ Ξενοδοχειακὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος. Ὅμοιως φορεῖς τῆς τουριστικῆς πολιτικῆς ἀποτελοῦν καὶ ὅλοι οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸν τουρισμὸν, καὶ εἰδικώτερον μὲ τὸν πάσης φύσεως ἐκδρομικόν, ὀργανισμοὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου ὡς εἶναι τὰ ἐκδρομικὰ καὶ τουριστικὰ σωματεῖα καὶ αἱ ἐνώσεις καὶ ὁμοσπονδίαί τούτων.

Ἡ τουριστικὴ πολιτικὴ, ἀποσκοποῦσα γενικώτερον εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσου αὐξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρχομένων εἰς τὴν χώραν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς περιηγητῶν καὶ ἐπομένως εἰς τὴν αὐξησιν τοῦ ἐκ τοῦ τουρισμοῦ συναλλαγματικοῦ ἐσοδού, κατανέμεται εἰς τέσσαρας κυρίως κλάδους:

1ον) Εἰς τὴν θέσπισιν μέτρων διευκολύνσεως τῆς ἀφίξεως καὶ τῆς διαβιώσεως καὶ κινήσεως ἐν Ἑλλάδι τῶν ξένων περιηγητῶν.

2ον) Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων καὶ γενικώτερον εἰς τὸν συντονισμὸν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ προγραμματιζομένων καὶ ἐκτελουμένων ἔργων, δι' ὧν διευκολύεται ἡ κίνησις καὶ καθίσταται πλέον εὐχάριστος ἡ διαμονὴ τῶν ξένων περιηγητῶν.

3ον) Εἰς τὴν Ξενοδοχειακὴν πολιτικὴν, τμῆμα σοβαρὸν τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἡ ξενοδοχειακὴ πιστωτικὴ πολιτικὴ.

4ον) Εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν μεταφορῶν καὶ

5ον) Εἰς τὴν τουριστικὴν διαφήμισιν καὶ προπαγάνδαν.

Εἰς τὸν 1ον κλάδον περιλαμβάνονται, κατὰ πρῶτον λόγον, ὅλα τὰ μέτρα τὰ ἀφορῶντα τὰ ἀπασχολοῦντα τοὺς περιηγητὰς θέματα, προξενικῶν, συναλλαγματικῶν, τελωνειακῶν κ.λ.π. διατυπώσεων.

Εἰς τὸν τομέα τοῦτον σοβαραὶ ἐγένοντο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προσπάθειαι πρὸς ἄρσιν ἢ ἀπάμβλυσιν τῶν πολλαπλῶν διατυπώσεων, αἵτινες ἐν πολλοῖς ἀπετέλουν φραγμοὺς ἐν τῇ μαζικῇ κινήσει περιηγητῶν πρὸς τὴν χώραν μας. Οὕτω μετὰ τῶν περισσοτέρων ἐνδιαφερουσῶν τὸν τουρισμὸν τῆς Ἑλλάδος χωρῶν συνήφθησαν, ἐπ' ἀμοιβαίῳ ἡλικίᾳ, συμφωνία καταργήσεως τῆς ἐνοχλητικῆς διατυπώσεως τῆς θεωρήσεως τῶν διαβατηρίων. Ὁμοίως αἱ συναλλαγματικαὶ διατυπώσεις περιορίσθησαν καὶ μείζων ἔχει πλέον ἀφεθῆ εἰς τοὺς περιηγητὰς συναλλαγματικὴ ἔλευθερία, κατόπιν ἰδίως τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῆς δραχμῆς, δι' ἧς ἐξηλείφθησαν σχεδὸν αἱ ἐπικίνδυνοι διὰ τὸν τουρισμὸν συνέπειαι τοῦ σοβαροῦ διαφορισμοῦ μεταξὺ ἐπισήμου καὶ ἀνεπισήμου τιμῆς συναλλαγμάτων. Τέλος, καὶ αἱ τελωνειακαὶ διατυπώσεις, ἐκτάκτως ἐνοχλητικαὶ διὰ τὸν τουρισμὸν μέχρις ἀκόμη πρὸ δύο ἐτῶν, ὑπαγορευόμεναι ὅμως ἐξ ἄλλων σοβαρῶν οικονομικῶν λόγων, ἤτοι προλήψεως τοῦ λαθρεμπορίου ἐμπορευμάτων καὶ συναλλάγματος, ἡμβλύθησαν κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ διετίας. Τοῦτο συνέβη ἐν μέρει καὶ φυσιολογικῶς, δοθέντος ὅτι ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῆς δραχμῆς καὶ ὠρισμένοι μεταβολαὶ θεσπισθεῖσαι εἰς τὴν οικονομικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους κατέστησαν ὀλιγώτερον ἐπικερδῆς τὸ λαθρεμπόριον. Ὁφείλεται ὅμως καὶ εἰς εἰδικὰ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ληφθέντα μέτρα, διὰ νόμου κατ' ἀρχὴν θεσπισθέντα καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ὁ παραμερισμὸς τῶν δυσχεραϊνόντων τὸν τουρισμὸν φραγμῶν.

Εἰς τὴν αὐτὴν ὁμοίως κατηγορίαν ἀνάγονται καὶ ὅλα τὰ μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ὅπως ἡ διαβίωσις τῶν περιηγητῶν εἰς τὴν χώραν καθίσταται εὐχερῆστερα καὶ ἀνετωτέρα. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης πρωτεύουσαν ἔχει διὰ τὸν τουρισμὸν σημασίαν τὸ ἐπίπεδον τιμῶν ἢ ἄλλως λεγόμενον τὸ κόστος τοῦ βίου.

Τὸ σημεῖον τοῦτο χηρῆζει ἰδιαιτέρας προσοχῆς προκειμένου περὶ Ἑλλάδος. Ἐὰν ὅλαι αἱ χώραι αἵτινες ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ τῶν ἔχουν συμφέρον νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς περιηγητὰς κατὰ τὸ δυνατόν εὐθηνότερον βίον, τοῦτο ἰσχύει κατὰ μείζονα λόγον προκειμένου περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία εἶναι ὑποχρεωμένη διὰ τοῦ χαμηλοῦ κόστους διαβίωσης νὰ ἀντισταθμίση, κατὰ ποσοστὸν τουλάχιστον, τὰς σοβαρὰς δαπάνας ταξιδίου τῶν περιηγητῶν. Ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ὅμως ἐξαιρετικὰ χαμηλὸν κόστος βίου κινδυνεύει νὰ πρόσελκύσῃ τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὰς πενεστέρας τάξεις τῶν διαφόρων χωρῶν περιηγητὰς, δημιουργοῦσα δυσχερείας εἰς τὴν ἐξασφάλισιν στέγης διὰ τοὺς πλου-

σιωτέρους τοιούτους, τούς και μᾶλλον ἐνδιαφέροντας οικονομικῶς. Καί τέλος, εἶναι ἐν πολλοῖς μοιραῖον ὅτι εἰς μίαν χώραν εἰς τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσεται ταχέως ἡ τουριστικὴ κίνησις, καὶ δὴ ἐν δυσαναλογίᾳ πρὸς τὰ διατιθέμενα στεγαστικά, μεταφορικά κλπ. μέσα, δημιουργεῖται ὑψωτικὴ κίνησις τῶν τιμῶν ὡς ἐκ τῆς μείζονος πίεσεως τῆς ζήτησεως. Τῶν τριῶν τούτων παραγόντων καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν ἀλληλεπιδράσεων πρέπει ἐκάστοτε νὰ γίνεται ἀκριβῆς στάθμισις καὶ ἐκ τῆς μελέτης αὐτῶν νὰ ἀπορρέῃ καὶ νὰ ἀσκήται ἡ ὀρθὴ ἐπὶ τῶν τουριστικῶν τιμῶν πολιτικὴ.

Πάντως ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1953, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἐπίσημος τιμὴ τῶν συναλλαγμάτων — ἥτις πόρρω, ὡς γνωστόν, ἀπεῖχε τῆς πραγματικῆς τοιαύτης — ὁ βίος διὰ τούς περιηγητὰς ἦτο ἀκριβός, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπετέλει σοβαρὸν φραγμὸν ραγδαίας τουριστικῆς ἀναπτύξεως. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὸ μέτρον τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῆς δραχμῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου τὸ ἑλληνικὸν νόμισμα προσηρμόσθη καὶ ἐν μέρει προωθήθη ἐπὶ ἔλαττον τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ πρὸς τὰ ξένα νομίσματα ἀναλογίας, ὑπῆρξε μέτρον διὰ τὸν τουρισμὸν σοφόν, τοῦ ὁποῖου αἱ ἀγαθαὶ συνέπειαι δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐμφανισθοῦν.

Εἰς τὸν 2ον κλάδον τῆς τουριστικῆς πολιτικῆς ἀνήκει τὸ προγραμματισμένον σχέδιον ἐκτελέσεως ἔργων δι' ὧν εὐχεραίνεται ἡ κίνησις καὶ καθίσταται θελκτικωτέρα ἢ διαμονὴ τῶν περιηγητῶν.

Καὶ ἐν πρώτοις τὰ ἔργα ὁδοποιίας. Βεβαίως ἡ πολιτικὴ τῆς ὁδοποιίας ἐπηρεάζεται κατὰ πρῶτον λόγον ἀπὸ τὰς ἀνάγκας διακινήσεως προσώπων καὶ ἀγαθῶν ἐντὸς τῆς χώρας. Ἐν τούτοις εἰς μίαν χώραν, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τουριστικῆς τῆς οἰκονομίας, ἐπιβάλλεται ὅπως κατὰ τὴν ἐκπόνησιν τῶν προγραμμάτων ὁδοποιίας λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ τουριστικαὶ καθ' ἑαυτὸ ἀνάγκαι. Καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τούτων ἐπιβάλλεται πολλάκις ἡ κατασκευὴ ἢ ἡ βελτίωσις ὁδῶν αἵτινες ἀπὸ καθαρῶς ἐμπορευματικῆς ἀπόψεως παρουσιάζουσιν ἥσσονα σημασίαν.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένου περὶ λιμένων, γεφυρῶν, ἀεροδρομίων, καθὼς καὶ τῶν πάσης φύσεως ἔργων ὑδρεύσεως, φωτισμοῦ καὶ γενικώτερον ἐξωραϊστικῶν τοιούτων, τῶν ὁποίων ἡ ἐκτέλεσις εἰς ὠρισμένους τόπους, συχναζομένους παρὰ τῶν περιηγητῶν, ἐπιβάλλεται ἵνα καταστήσῃ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τὴν διαμονὴν μᾶλλον ἄνετον.

Εἰς τὸν 3ον κλάδον τῆς τουριστικῆς πολιτικῆς ἀνήκει ἡ ξενοδοχειακὴ πολιτικὴ, ἥτις ἐν πολλοῖς ἀποτελεῖ καὶ τὸν πυρῆνα τῆς τουριστικῆς πολιτικῆς.

Ἡ προσπάθεια ὅπως προσφέρωνται εἰς τούς περιηγητὰς κατάλληλα κατὰ κλάσεις τιμῶν καὶ ἐπομένως οικονομικῶν αὐτῶν δυνατοτήτων ξενοδοχεῖα, ὅπως τὰ ξενοδοχεῖα ταῦτα διευθύνονται καλῶς καὶ ἐπανδρῶνται διὰ τοῦ καταλλήλου καὶ ἱκανοῦ προσωπικοῦ, ὅπως ὑφίσταται ἐπάρκεια ξενοδοχειακῶν κλινῶν κατὰ κλάσεις καὶ κατὰ τόπους, ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν ζήτησιν, ὅπως λαμβάνεται πρόνοια διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐπάρκειαν καὶ εὐξίαν τῶν ξενοδοχειακῶν ἐπιχειρήσεων, πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὸ ἐπί-



Ἑλληνικὴ σύνθεσις
 ὑπάρχουσα εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ ΕΟΤ

Β. Δ. ἡ τοῦ ὀργανισμοῦ Ἐναρτοκλή Πύραυλος ἐπιτόκωται ἡ δὴ
 φέρειν, Ἐργὸν καὶ ἰσοκρίαν ἰσότητος, Ἐκκλήσιον καὶ ἰσοκρίαν
 ὁμοῦ, Ἐργὸν καὶ ἰσοκρίαν ἰσότητος, Ἐκκλήσιον καὶ ἰσοκρίαν

κεντρον μιᾶς ὀλοκληρωμένης τουριστικῆς πολιτικῆς.

Ἄπο τῆς ἀπόψεως ταύτης διαθέτομεν εἰς τὴν χώραν μας μίαν πλουσίαν μὲν, πλὴν ὅμως συγκεχυμένην καὶ ἐν πολλοῖς ἀπρηχαιωμένην νομοθεσίαν. Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οἱ ἀρμόδιοι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν σοβαρὸν ἔργον πρὸς ἐπιτέλειαν.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Κράτους, ὅχι βεβαίως εἰς ὅσῃν ἔκτασιν καὶ ταχύτητι ἔπρεπε, εἶναι ἡ ἀντιμετώπισις τῆς ἀπὸ τριετίας ἀλματωδῶς ἀνιούσης ζητήσεως διὰ τῆς ποιοτικῆς βελτιώσεως τῶν ὑφισταμένων ξενοδοχειακῶν ἐγκαταστάσεων καὶ διὰ τῆς ποσοτικῆς αὐξήσεως τῶν προσφερομένων κλινῶν.

Καὶ ἐπ' αὐτοῦ, ἀσχέτως καὶ παραλλήλως πρὸς τὰ μέτρα ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου τῶν ξενοδοχείων, θὰ ἔδει νὰ ἐκδηλωθῆ καὶ ἐξεδηλώθῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κράτους, διὰ τῆς ἀμέσου ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγέρσεως ξενοδοχείων καὶ διὰ τῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς.

Βεβαίως, κατ' ἀρχὴν ἡ ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ ἐξέλιξις τῆς ξενοδοχείας εἶναι ἔργον τοῦ ἰδιώτου ἐπιχειρηματίου. Ἐν τούτοις καὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἐξέλιξις τοῦ τουρισμοῦ εἶναι ταχεῖα, ἀλλὰ καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν Ἑλλάδα δι' εἰδικούς λόγους σπάνιως κεφαλαίων καὶ δισταγμοῦ τοποθετήσεως τῶν ὑφισταμένων εἰς μακρᾶς πνοῆς ἐπιχειρήσεις ὡς αἱ ξενοδοχειακαὶ, τύγγάνει ἀπαραίτητος ἡ ὑποβοηθητικὴ παρέμβασις τοῦ κράτους διὰ τῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς χώρας κατὰ πολὺ μᾶλλον προηγμένας τῆς Ἑλλάδος εἰς τουριστικὴν ἀνάπτυξιν καθιερώθη μεταπολεμικῶς καθεστὼς δανεισμοῦ τῶν ξενοδοχείων ὑπὸ ὅλως εὐνοϊκοῦ ὄρους χαμηλοτάτου ἐπιτοκίου καὶ μακροτάτης περιόδου τοκοχρεωλυτικῆς ἐξοφλήσεως.

Παρ' ἡμῖν τὸ πρόβλημα τοῦτο τῆς ξενοδοχειακῆς ἀνεπαρκείας ἀντιμετωπίσθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 1951 διὰ μέτρων διστακτικῶν κατ' ἀρχάς, δραστηριωτέρων ὅμως ὁσημέραι, καὶ διὰ τῶν ἐξῆς μεθόδων :

Α'. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1951 ὁ Ἑλληνικὸς Ὅργανισμὸς Τουρισμοῦ, προσπαθῶν νὰ συμπληρώσῃ τὴν διστακτικὴν ἢ καὶ πλήρως ἀπουσιάζουσαν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, κατέστρωσε μακροπρόθεσμον πρόγραμμα ἀνεγέρσεως, δαπάναις κεφαλαίων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ξενοδοχείων καὶ περιπτέρων εἰς περιφερείας συχναζομένας κατὰ κύριον λόγον ὑπὸ ξένων περιηγητῶν.

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο, χρηματοδοτηθὲν μετὰ μείζονος ἀποφασιστικότητος ἀπὸ τοῦ 1953, εὐρίσκειται τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν πλήρει ἐξελίξει.

Οὕτω ἀνοικοδομήθησαν καὶ ἀνασυνεκροτήθησαν προϋφιστάμενα περίπτερα εἰς Εὐλόκαστρον, Σούνιον, Δαφνί, Παλαιὰν Κόρινθον, Μυκῆνας, Ἐπίδαυρον, Αἰδηψόν, Φαιστόν, Δῆλον, Αἰνδον Ρόδου, Εὐζώνους κ.λ.π. Ὅμοιως ἀνοικοδομήθησαν καὶ λειτουργοῦν ἢ εὐρίσκονται ὑπὸ κατασκευὴν ξενοδοχεῖα εἰς Ὀλυμπίαν, Ναύπλιον, Δελφούς, Μύκονον, Καστοριάν, Ὑδραν, Παλαιοκαστρίτσαν, Κέρκυραν, Σκῦρον, Πάρον, Σαμοθράκην, Ζαγοράν καὶ Πορταριάν Πηλίου, Ἀργοστόλιον, Ζάκυνθον κ.λ.π.

Β'. Διὰ τοῦ Ὁργανισμοῦ Ξενοδοχειακῆς Πίστεως ἐπιδιώκεται ἡ διὰ

μεσοπροθέσεων δανείων βελτίωσης τῶν κτιρίων καὶ ἐγκαταστάσεων καὶ ἀνανέωσης τοῦ ὄπλισμοῦ τῶν ὑφισταμένων ἐν τῇ χώρᾳ ξενοδοχείων. Ἦδη κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1954 διωχετεύθησαν εἰς δάνεια διὰ τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου 14 περίπου δισεκατομμύρια παλαιῶν δραχμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 11 ¹/₂ δισεκατομμύρια ἐκ προκαταβολῶν τῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς. Τὸ ἐπιτελούμενον διὰ τῶν δανείων τούτων ἔργον δὲν εἶναι ἴσως ἐντυπωσιακόν, ἀποτελεῖ ὅμως σοβαρωτάτην συμβολὴν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ξενοδοχειακοῦ μας ἐξοπλισμοῦ.

Γ'. Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ἡ ἄλλοτε λειτουργήσασα Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Δανείων ἐχορήγησε σοβαρὰ δάνεια μακροπρόθεσμα καὶ ὑπὸ ἐκτάκτως εὐνοϊκοῦς ὄρους διὰ τὴν ἀνέγερσιν νέων ξενοδοχείων. Διὰ παρομοίων δανείων ἀνηγέρθησαν τὸ ξενοδοχεῖον Ἀθήναιον Μέλαθρον εἰς Ἀθήνας, Κορφοῦ Παλὰς εἰς Κέρκυραν καὶ Κάϊρον Παλὰς εἰς Ρόδον. Ὅμοίως διὰ νεωτέρων δανείων, χορηγηθέντων κατὰ τὸ 1954, ἀποπερατοῦνται καὶ θέλουσι τεθῆ εἰς λειτουργίαν ἐντὸς τῶν προσεχῶν μηνῶν τὸ ἐν Ἀθήναις ξενοδοχεῖον Μέγα Ἐθνικὸν καὶ τὸ ξενοδοχεῖον Λούση Παλὰς εἰς Χαλκίδα.

Εἰς τὸν διάδοχον τῆς Κ.Ε.Δ. πιστωτικὸν ὄργανισμὸν, ἀποκαλούμενον Ο.Χ.Ο.Α., ἡ Κυβέρνησις ἔταξε μεταξὺ ἄλλων ὡς προορισμὸν τὴν παντὶ σθένει δανειακὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἰδιωτῶν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ἀνεγείρωσι ξενοδοχεῖα.

Δ'. Ἐκ κεφαλαίων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ Ἐπενδύσεων ἐχορηγήθησαν δάνεια εἰς δύο μεγάλας ξενοδοχειακὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Κηφισοῦσας πρὸς συμπλήρωσιν καὶ ἐπέκτασιν τῶν ἐγκαταστάσεών των, ἐπιτυγχανομένης τοιουτοτρόπως τῆς προσθήκης 100 περίπου κλινῶν.

Ε'. Πρὸς τὸν τομέα τῶν ξενοδοχειακῶν τοποθετήσεων κατηυθύνθη ἐπίσης ἡ πρὸς ἀκίνητοποίησιν τῶν διαθέσιμων κεφαλαίων των παρατηρουμένη τάσις τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν. Καὶ ἡ πρωτοβουλία αὕτη ἀνεπτύχθη ὄχι μόνον ἐν τῇ προσπαθείᾳ δραστηριοποιήσεως εἰς τὸ πεδίον τῶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀκραδάντῳ πεποιθήσει ὅτι διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ξενοδοχειακῶν κτιρίων, ἰδίως εἰς Ἀθήνας, οἱ ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοὶ ἐξασφαλίζουν κατὰ τὸν προσφορώτερον δυνατὸν τρόπον τὰ κεφάλαια καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἡσφαλισμένων μελῶν των.

Δι' ὅλων τῶν ἀνωτέρω μέτρων ἐπετεύχθη ὥστε εἰς τὰς Ἀθήνας μόνον καὶ τὰ ἄμεσα περὶχώρᾳ των νὰ προστεθοῦν κατὰ τὸ ἔτος 1954 περίπου 350 κλῖναι καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1955 περίπου ἕτεροι 500 κλῖναι. Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ ρυθμὸς αὐτὸς θὰ εἶναι ταχύτερος κατὰ τὰ ἀμέσως προσεχῆ ἔτη.

Εἰς τὸν 4ον κλάδον ἐμπίπτει ἡ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν τουριστικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους. Βεβαίως, καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ μεταφορικὴ πολιτικὴ ἔχει ὡς κυρίαν ἀφετηρίαν τὰς ἀνάγκας διακινήσεως ἐμπορευμάτων καὶ προσώπων ἐντὸς τῆς χώρας. Ἐφ' ὅσον ὅμως μία χώρα ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀλλοδαποῦ τουρισμοῦ, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ λαμβάνη σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὴν τὰς κυρίως τουριστικὰς ἀνάγκας κατὰ τὴν ἀσκήσιν

τῆς μεταφορικῆς τῆς πολιτικῆς. Ἐπάρκεια καὶ καταλληλότης τῶν μεταφορικῶν μέσων, χειρῶν, θαλασσίων καὶ ἑναερίων, συνδιασμοὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων γραμμῶν, ἐξυπηρέτησις ἀγόνων κατὰ τὰ ἄλλα γραμμῶν πλὴν ἐνδιαφεροσῶν τὴν περιηγητικὴν κίνησιν, πιστωτικὴ πολιτικὴ ἔναντι τῶν ἐφοπλιστῶν πρὸς ἀπόκτησιν καὶ δρομολόγησιν καταλλήλων σκαφῶν. καὶ τέλος, ἐνδεχομένως, ἐπιχορήγησις πρὸς ἐκτέλεσιν ὠρισμένων γραμμῶν ἀποτελοῦν τὰς κυρίας γραμμὰς τῆς τουριστικῆς μεταφορικῆς πολιτικῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τελευταῖον κλάδον ἦτοι τὴν πολιτικὴν τῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν διαφημίσεως τοῦ Τουρισμοῦ, δὲν θὰ ἐκταθῶμεν, διότι ἄλλωστε πρόκειται περὶ κατ' ἐξοχὴν τεχνικοῦ θέματος. Ὑποσημειοῦμεν μόνον ὅτι ἡ πολιτικὴ αὕτη πρέπει νὰ διέπεται ἀπὸ ὠρισμένης βασικῆς ἀρχῆς καὶ κατευθύνσεις, ἧτοι πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς δυνατότητας τῆς χώρας ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπορρόφησιν περιηγητῶν, πρὸς τὰς ἐπιθυμίας τῶν περιηγητῶν, καὶ νὰ στρέφεται πρὸς τὰ σημεῖα ἰδίως ἐκεῖνα καὶ τὰς χώρας ἐκεῖνας ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ κύριον λόγον ἐπιδιώκεται ἡ προσέλκυσις περιηγητῶν. Διότι εἶναι γεγονός ὅτι πᾶς περιηγητὴς ἐνδιαφέρει τὴν Ἑλλάδα, ἀξιολόγησις ὅμως τῶν περιηγητῶν τούτων κατὰ κλάσεις οικονομικὰς καὶ κατὰ χώρας προελεύσεως εἶναι ἐπιβεβλημένη, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν διὰ τῶν ὀρθῶν οἰκονομικῶν μέτρων τὴν αὔξησιν τοῦ συναλλαγματικοῦ εἰσοδήματος.

Τὸ περιεχόμενον τῆς διαλέξεως ταύτης θὰ ἦτο δυνατόν διευρυνόμενον νὰ ἀποτελέσῃ ὀλόκληρον σύγγραμμα. Περιορίσθην ὅμως βεβαίως εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ προγράμματος τῶν διαλέξεων προβλεπομένην χρονικὴν διάρκειαν διὰ νὰ τοποθετήσω μόνον τὰ κύρια προβλήματα τοῦ θέματος καὶ νὰ σκιαγραφήσω τὰς γενικὰς γραμμὰς. Ἐὰν διὰ τῆς μικρᾶς ταύτης ὀμιλίας ἐπέτυχῃ νὰ προσελκύσω τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου τῶν σπουδαστῶν τῆς Σχολῆς καὶ ἐὰν κατώρθωσῃ νὰ συμμερισθοῦν μαζί με ἐμὲ ὅτι ὁ Τουρισμὸς θὰ πρέπει ἐφεξῆς νὰ προσελκύσῃ ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον κυβερνητῶν καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὡς δυνάμενος κατὰ ἓνα ποσοστὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς Ἑλλάδος, θέλω ἀποχωρήσει τοῦ βήματος μετὰ τὴν συνειδησιν ἥσυχον ὅτι ἐπετέλεσα τὸν ἀνατεθέντα εἰς ἐμὲ ἐκ τῆς Σχολῆς προορισμόν.